

بند به بند

جلد اول

مجموعه تمرین برای نی
(چپ کوک)

سیامک جهانگیری

بند به بند
جلد اول
مجموعه تمرین برای نی
(چپ کوک)

سیامک جهانگیری

مؤسسه‌ی فرهنگی - هنری ماهور

تهران ۱۳۹۹

فهرست

- پیش‌گفتار ۶
- گستره‌ی صوتی ساز نی ۷
- دستگاه شور و متعلقات: ترکیب‌بندی دانگ‌ها و مدهای اصلی آن ۸
- آواز ابوعطا: ترکیب‌بندی دانگ‌ها و مدهای اصلی آن ۵۶
- آواز بیات ترک: ترکیب‌بندی دانگ‌ها و مدهای اصلی آن ۶۰
- آواز افشاری: ترکیب‌بندی دانگ‌ها و مدهای اصلی آن ۶۹
- آواز دشتی: ترکیب‌بندی دانگ‌ها و مدهای اصلی آن ۷۳
- دستگاه نوا: ترکیب‌بندی دانگ‌ها و مدهای اصلی آن ۷۹
- دستگاه همایون و آواز بیات اصفهان: ترکیب‌بندی دانگ‌ها و مدهای اصلی آن ۹۰
- دستگاه سه‌گانه: ترکیب‌بندی دانگ‌ها و مدهای اصلی آن ۱۲۱
- دستگاه چهارگانه: ترکیب‌بندی دانگ‌ها و مدهای اصلی آن ۱۳۲
- دستگاه ماهور: ترکیب‌بندی دانگ‌ها و مدهای اصلی آن ۱۴۶

پیش‌گفتار

کتاب حاضر بر اساس ویژگی‌ها و مختصات سازنی و ساختار موسیقی ایرانی برای هنرآموز دوره‌ی متوسطه تهیه و تدوین شده است.

تمرینات روزانه‌ی ساز اگرچه جزو ضروریات در امر نوازندگی و کسب مهارت در ساز به شمار می‌روند، اما اگر دارای هدف و برنامه‌ی منظمی، اعم از اجرای دروس مشخص و زمان تمرین برای شکل‌گیری مهارت نوازندگی در جهت ساختار موسیقی اجرایی نباشند، چندان کارآمد نخواهند بود و، از همین رو، کتاب حاضر در راستای شکل‌گیری این مهم در نوازندگی سازنی تدوین شده است.

درس‌های موجود در این مجموعه، ضمن برخورداری از موتیف‌های موسیقی دستگاهی، بر اساس ترکیبات دانگ‌های مختلف، اصطلاحاً، چپ‌کوک‌های سازنی نوشته شده‌اند؛ چراکه در این کوک‌ها، ضمن بهره‌مندی بیشتر از فواصل بالقوه و دسترسی توالی نغمات و مدها از بم به زیر، امکان اجرای درست‌تر، اجرای ترکیبات و توالی این دانگ‌ها در راست‌کوک‌ها (کتاب دوم در دست تدوین) فراهم می‌شود.

در تمرین‌های موجود سعی شده علاوه بر توالی نغمگی، تغییرات درون یک دستگاه و نت‌های متغیر با توالی منظم و تعریف‌شده در ساختار ردیف موسیقی کلاسیک ایرانی، ارائه شوند؛ لذا این تمرینات در شکل‌های گوناگون ریتمیک، ضمن ارائه‌ی انگشت‌گذاری‌های مختلف، تأکیدات و نفس‌گیری‌های خاص در ارائه و بیان، سعی در به‌چالش کشیدن هنرجو دارد. بعضی از درس‌ها عیناً در فواصل مدهای دیگر نیز تکرار شده و صرفاً به عنوان نمونه برای بسط و گسترش در مایه‌های گوناگون آورده شده‌اند تا هنرجو بتواند این نگاه را در تمرینات مشابه نیز تکرار کند. بدیهی است این امر موجب شکل‌گیری نگاه بسط و گسترشی در هنرجو و همچنین تقویت ذهن او در بسط یک فیگور یا جمله‌ی موسیقایی می‌شود. در این مجموعه ابتدا با طبقه‌بندی دستگاه‌ها و آوازها، هنرجو با تمرینات ساده‌ای، شناختی اولیه از مایه و مد مربوطه پیدا می‌کند و سپس با ترکیبات و تکنیک‌های مختلف، درس‌ها بسط و ادامه می‌یابند. افزون بر این در انتهای هر دستگاه یا آواز قطعاتی با جمله‌های موسیقایی تر از دروس اولیه، هنرجو را در اجرای تکنیک‌های طرح‌شده به چالش می‌کشند. لازم به ذکر است برای اجرای تمرین‌ها هیچ‌تندایی (تمپو) مشخص نشده است و تمرین‌ها در ابتدا باید با سرعت پایین اجرا شوند و هنرجو رفته‌رفته با کسب مهارت لازم می‌تواند آنها را تندتر اجرا کند. توالی درس‌ها الزاماً از ساده به سخت نیست بلکه بیشتر به لحاظ خصلت‌های نزدیک به هم دسته‌بندی شده است.

این تمرین‌ها صرفاً برای تقویت و آمادگی هنرجو قبل از آغاز نواختن ردیف و قطعات مشکل در موسیقی ایرانی تهیه شده‌اند و می‌توانند مهارت لازم را برای اجرای صحیح‌تر در اختیار هنرجو قرار دهند؛ چرا که به عقیده‌ی نگارنده اجرای ردیف، ظرایف و جزئیات بسیاری دارد و برای اجرای این آرایه‌ها و ظرایف نیاز به مهارت‌های اولیه‌ی قابل‌قبولی از لحاظ شنیداری و اجرایی هست که بدون داشتن این مهارت‌ها نوازنده دچار نقصان در اجرا و بیان موسیقایی خواهد شد.

سیامک جهانگیری

پاییز ۱۳۹۹

گستره‌ی صوتی سازی نی و شیوه‌های مختلف نگارش آن با فرض کوک نی Do = Do*

۱. صدای بم نرم (1P): این صدا حجم صوتی کمی دارد و بسیار صاف و لطیف است. که در نگارش با عدد P1 نیز مشخص می‌شود.
نغمه‌ی «سی بکار» با کمتر دمیدن از نت «دو»، و نغمه‌ی «سی بمل» با بیشتر دمیدن از نغمه‌ی «لا» ساخته می‌شود و در فواصل بالقوه‌ی ساز نیست.

بم نرم

A musical staff showing a single note on the second line (G4) with a dynamic marking '1p' above it. The note is marked with a flat sign (b) and a circle (o).

۲. صدای بم (1): مانند صدای بم نرم است اما حجم صوتی بیشتری نسبت به صدای بم نرم دارد. که در نگارش با عدد ۱ نیز مشخص می‌شود.

بم

A musical staff showing a single note on the second line (G4) with a dynamic marking '1' above it. The note is marked with a flat sign (b) and a circle (o).

۳. صدای اوج (2): در فاصله‌ی یک اکتاو زیرتر از صدای بم و بم نرم است و برای سهولت در نگارش روی پنج خط حامل، با عدد ۲ نیز مشخص می‌شود.

اوج

A musical staff showing a three-measure phrase. The first measure has a note on the second line (G4) with a dynamic marking '2' above it. The second measure has a note on the second line (G4) with a dynamic marking 'gva' above it. The third measure has a note on the second line (G4) with a dynamic marking '2' above it. The notes are marked with a flat sign (b) and a circle (o).

۴. صدای غیث (3): در فاصله‌ی پنجم درست از صدای اوج قرار دارد و برای سهولت در نگارش روی پنج خط حامل، با عدد ۳ نیز مشخص می‌شود.

غیث

A musical staff showing a three-measure phrase. The first measure has a note on the second line (G4) with a dynamic marking '3' above it. The second measure has a note on the second line (G4) with a dynamic marking 'gva' above it. The third measure has a note on the second line (G4) with a dynamic marking '3' above it. The notes are marked with a flat sign (b) and a circle (o).

۵. صدای پس غیث (4): در فاصله‌ی یک چهارم درست از صدای غیث قرار دارد و فقط شامل یک فاصله‌ی چهارم افزوده است که برای سهولت در نگارش و حذف خطوط اضافی، با عدد ۴ نیز مشخص می‌شود.

پس غیث

A musical staff showing a three-measure phrase. The first measure has a note on the second line (G4) with a dynamic marking '4' above it. The second measure has a note on the second line (G4) with a dynamic marking 'gva' above it. The third measure has a note on the second line (G4) with a dynamic marking '4' above it. The notes are marked with a sharp sign (#) and a circle (o).

* این شیوه‌ی نگارش (با اعداد) توسط جناب آقای محمدعلی کیانی نژاد در کتاب شیوه‌ی نی‌نوازی ایشان پیشنهاد و ارائه شده است.

دستگاه شور و متعلقات: ترکیب بندی دانگ ها و مدهای اصلی آن

The image shows a musical score for the 'Shor' system, consisting of seven staves of music in treble clef. The notation includes various note values, rests, and dynamic markings such as '(p)' and '(f)'. The music is written in a single melodic line across the staves.

نت Sol در گستره‌ی صوتی سازی با فرض $Do=Do$ نیست و تنها به صورت زینت یا گذر می‌توان این نت را اخذ نمود.

1

2

3

4

5 ^S

درس بالا را به حالت های زیر نیز اجرا کنید.

6 ^{L-S}

L مخفف کلمه Legato به معنی متصل است، S مخفف کلمه Staccato به معنی مقطع است.

7 L-S

Musical notation for exercise 7, measures 1-2. Treble clef, key signature of one flat, 4/4 time signature. The first staff contains measures 1 and 2. The second staff continues the melody. The music consists of eighth notes with slurs and ties.

8

Musical notation for exercise 8, measures 1-2. Treble clef, key signature of one flat, 2/4 time signature. The first staff contains measures 1 and 2 with fingerings 2 and 3. The second staff continues the melody with fingerings 2 and 3.

9 L-S

Musical notation for exercise 9, measures 1-3. Treble clef, key signature of one flat, 2/4 time signature. The first staff contains measures 1 and 2. The second staff continues the melody. The third staff concludes the exercise.

10

11

12

2 3 2

3 2

13

2 3 2 3 2

3 2 3 2 3 2 3 2

3 2 3 2

4 3 4 3 2

3 2 3 2

3 2 3 2

3 2